

اثربخشی تربیت جنسی مبتنی بر آموزه های اسلامی بر مهارت های اجتماعی و خودشناسی انسجامی دانش آموزان نوجوان

مرضیه جلیل پیران^۱، زیبا جلیل پیران^۲

^۱ کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی (نویسنده مسئول)

^۲ کارشناسی علوم تربیتی

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی اثربخشی تربیت جنسی مبتنی بر آموزه های اسلام بر مهارت های اجتماعی و خودشناسی انسجامی دانش آموزان نوجوان دختر انجام شده است. روش پژوهش نیمه آزمایشی از نوع پیش آزمون- پس آزمون با گروه کنترل بود. جامعه آماری پژوهش، دانش آموزان دختر نوجوان دوره ی متوسطه ی اول در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ است که با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای از بین آنها تعداد ۳۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب شده است. جمع آوری داده ها، با استفاده از پرسشنامه ی مهارت های اجتماعی (ماتسون، ۱۹۸۳) و پرسشنامه خود شناسی انسجامی (قربانی و همکاران، ۲۰۰۸) انجام گرفته و در نهایت با استفاده از آزمون تحلیل کوواریانس تجزیه و تحلیل شده است. نتایج تحلیل کوواریانس نشان داد که اختلاف نمره مهارت های اجتماعی و خودشناسی انسجامی در دو گروه کنترل و آزمایش معنادار است ($\text{sig}=0.00<0.05$) و می توان نتیجه گرفت آموزش به طور معنادار باعث افزایش نمره مهارت های اجتماعی و خودشناسی انسجامی دانش آموزان شده است. با توجه به سن بحرانی دانش آموزان در این مقطع و نقش مهمی که در آینده ی نوجوانان دارد، نیاز است که به این موضوع واقع بینانه نگریده شود و متولیان آموزشی، دوره های آموزشی تربیت جنسی متناسب با شرایط سنی دانش آموزان در این دوران و دوران بعدی برگزار نمایند.

واژه های کلیدی: تربیت جنسی، مهارت های اجتماعی، خودشناسی انسجامی، نوجوانی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه

دوران نوجوانی را می‌توان دوران تجسس و انتخاب‌ها و فرایندهای تدریجی به سمت خودشناسی نامید. مناسب ترین تعریف برای این دوره، فرایند پیشرفت است که ویژگی درخور آن، افزایش توانایی تسلط بر چالش های پیچیده، تکالیف تحصیلی، مهارت‌های اجتماعی، هیجانی و بین فردی، جستجوی هویت اجتماعی و علایق تازه است (سهرابی و فضلی، ۱۳۹۷). در واقع دوران کودکی و نوجوانی، دوره‌ای حیاتی برای مواجه شدن دانش آموزان با مسائل بنیادی مانند منفی نگری، انحرافات اجتماعی و جنسی و نیز بحران هویت می‌باشد. همان طور که اشاره شد یکی از مهمترین جنبه‌های رفتار انسانی، تربیت جنسی است؛ در واقع تربیت جنسی را می‌توان یکی از ابعاد تربیتی انسان و مهمترین نیاز نوجوانان در دوران زندگی تحصیلی آنها به شمار آورد. طبق تعریف سازمان بهداشت جهانی، تربیت جنسی عبارت است از: هماهنگی میان ذهن، احساس و جسم که جنبه‌های اجتماعی و عقلانی انسان را در مسیر ارتقا شخصیت، ایجاد ارتباط و عشق قرار می‌دهد و هرگونه اختلال که منجر به ناهماهنگی و در نتیجه عدم رضایت از رابطه جنسی شود، می‌تواند نارسایی کنش جنسی را به همراه داشته باشد (قلتاش و محمدجانی، ۱۳۹۷)؛ از این رو تربیت جنسی نوجوانان یکی از ضروریات دوران بلوغ است. با این وجود تصویری که در ایران از تربیت جنسی وجود دارد در برخی از زمینه‌ها با اندیشه غرب دارای تفاوت اساسی است (بامری و سالارزایی، ۱۳۹۷). تربیت جنسی موجب کسب دانش در این زمینه و به دست آوردن مهارت‌هایی خواهد شد که از سلامت جنسی فرد در هر زمانی حفاظت خواهد کرد و موجب پدید آمدن دیدگاه‌های جنسی سالم خواهد شد (طاووسی و شفیق آبادی، ۱۳۹۴). مقوله تربیت جنسی در حوزه تربیت از اهمیت بالایی برخوردار است. این عامل در فرآیند شکل‌گیری شخصیت، عواطف، افکار و رفتارهای انسان تأثیر به‌سزایی دارد (گلی و محمدی احمدآبادی، ۱۳۹۸).

یکی از پارامترهای مهم در دوران نوجوانی، برقراری روابط اجتماعی با هم‌نوعان و داشتن مهارت‌های اجتماعی در دانش آموزان است. بروز اختلال‌های عاطفی مثل افسردگی، پرخاشگری، بزهکاری، اعتیاد، اقدام به خودکشی، مشکلات خانوادگی و شغلی در این دوره بیشتر دیده می‌شود. به همین جهت لازم است برای پیشگیری از افزایش بروز این مشکلات، توانایی‌های لازم به‌منظور افزایش کفایت اجتماعی در نوجوانان ارتقا یابد (معمدی و همکاران، ۱۳۹۱). بنابراین از آنجایی که انسان موجودی اجتماعی است، نیازمند برقراری ارتباط با دیگران می‌باشد؛ طوری که بسیاری از نیازهای متعالی و شکوفایی استعدادها و خلاقیت‌هایش از طریق تعامل بین فردی و ارتباط اجتماعی ارضا می‌شود (بهمنی، ترابیان، رضائی نژاد، منظری توکلی و معینی فرد، ۱۳۹۵). علاوه بر این، رشد اجتماعی مهمترین جنبه زندگی هر شخصی می‌باشد و به نوبه خود منجر به ارتقاء رشد هوشی و سایر جنبه‌های رشد شخصی می‌شود (دانش، سلیمی نیا، فلاحتی، سابقی و شمشیری، ۱۳۹۳). از این رو، کسانی که در حوزه‌های اجتماعی شکوفا شده اند به سطحی از توانایی در روابط اجتماعی دست یافته اند که به راحتی می‌توانند با زندگی و مردم سازگار شوند (رودباری، شهدی پور و ساداتی قلعه، ۲۰۱۳). بنابراین ورود نوجوانان به اجتماع (بعد از محیط خانه و خانواده) منجر به کسب مهارت‌های اجتماعی گوناگون، روش‌های برقراری ارتباط با سایر افراد و کسب سازگاری‌های اجتماعی و ... می‌شود (حسینی، اژه‌ای، غلامعلی لواسانی و خلیلی، ۱۳۹۹). در این مسیر آموزش تربیت جنسی اهمیت قابل توجهی در برخورد دانش آموزان در مدرسه و دوران بعد از تحصیلات آنها دارد.

طبق تعریف، مهارت‌های اجتماعی معادل رفتارهای آموخته‌شده و مقبول جامعه است؛ رفتارهای شخص می‌تواند روابطش با دیگران را به‌گونه‌ای تنظیم کند که به بروز پاسخ‌های مثبت و پرهیز از پاسخ‌های منفی منجر شود (نریمانی و همکاران، ۱۳۸۸). همچنین در بیان اهمیت اجتماعی شدن فرد، الفانو و بیدل (۲۰۱۱) این‌گونه بیان کرده اند: مهارت‌های اجتماعی به رفتارهای فراگرفته مطلوبی اشاره دارد که فرد را قادر می‌سازد با دیگران رابطه مطلوبی داشته و از بروز دادن واکنش‌های نامعقول اجتماعی خودداری نماید. مهارت‌های اجتماعی طیف وسیعی از رفتارها را شامل می‌شوند، برای نمونه

می‌توان به توانایی شروع ارتباط مؤثر و مناسب با دیگران، ارائه پاسخ‌های مفید در موقعیت‌های گوناگون، تمایل به بروز رفتارهای سخاوتمندانه، همدلانه و کمک‌کننده، عدم تمسخر سایرین، قلدری و زورگویی به دیگران اشاره کرد.

در سنین نوجوانی و جوانی اختلال رفتار اجتماعی به شکل پرخاشگری، انزوا، گوشه‌گیری و ناپختگی بروز می‌یابد. در واقع هر سه شکل این اختلالات، بیانگر عدم فراگیری صحیح مهارت‌های اجتماعی است. مهارت‌های اجتماعی عبارتند از: مهارت در تشخیص احساسات خود، مهارت خویشتن‌داری، مهارت‌های ارتباط کلامی، مهارت ابراز هم‌دلی و همدردی، مهارت در ارتباط با گروه‌ها، مهارت در تشخیص ویژگی‌های گروه و ... (گارنفسکی، لیگریستی و کرایچ، ۲۰۱۳).

در واقع تربیت جنسی، موضوعی است که والدین در مورد آگاه کردن فرزند خود نسبت به آن در هراس هستند و این تصور را دارند که آگاهی فرزندشان نسبت به مسائل جنسی باعث گمراهی آنها خواهد شد و حجب و حیای والدین نیز در ارائه اطلاعات جنسی به فرزندان باعث سردرگمی آنان در این موضوع می‌شود (هبرت، موریو، لویس و گیوریر، ۲۰۱۷). بنابراین یکی از عوامل مهم و قدرتمند که در فرآیند اجتماعی شدن جنسی کودکان نقش دارد، خانواده است. طرح مسائل جنسی توسط والدین به شکلی مناسب و با هدف آموزش تربیت جنسی به فرزندان، امری بسیار ضروری می‌باشد (زندى پور، جابر زاده انصاری، پور شهریار و امامی دوست، ۱۳۹۹). تعامل بین والدین می‌تواند یک عامل حفاظتی برای طیف وسیعی از رفتارهای جنسی فرزندان در آینده باشد (کورتنکیو، آکهان، تنیر و ییلدیز، ۲۰۱۵). آموزش جنسی به‌عنوان یک حق بشر و ضرورتی غیرقابل انکار است. والدین باید نخستین افرادی باشند که در خصوص مسائل جنسی با کودکان خود صحبت کرده و به آنها این موضوعات را می‌آموزند. اگر کودکان قادر باشند در مورد پرسش‌های جنسی خود با والدین صحبت کنند، پیامد مثبتی خواهند داشت (یونسکو، ۲۰۱۵).

یکی دیگر از پارامترهای مهم در دوران نوجوانی، مفهوم خودشناسی انسجامی است. توانایی فهم فرایندها و تجارب درونی به شکلی سازمان‌یافته و زمانمند، به‌منظور نظم بخشیدن به خود، به مقوله خودشناسی انسجامی اشاره دارد (قربانی، کانیگهام و واتسون، ۲۰۱۰). این فرایند در واقع تلاشی سازگارانه به‌منظور فهم تجارب خود در طول زمان برای دستیابی به نتایج مطلوب می‌باشد و به‌عنوان نوعی آگاهی لحظه‌به‌لحظه از حالات روان‌شناختی و تمایز بخشی و تحلیل محتوای تجارب کنونی محسوب می‌شود (قربانی، واتسون و هار گیس، ۲۰۰۸). خودشناسی انسجامی، مسئول پردازش شناختی فعال در مورد خود و رویدادهای گذشته است و به همین صورت به تجربه‌ها و صفات خود در ترکیبی معنادار وحدت خواهد بخشید (بشارت و همکاران، ۱۳۹۳). این فرایند به‌واسطه درک توانمندی‌های خود، سازمان‌دهی افکار و احساسات فرد را ممکن می‌سازد. همچنین به فرد کمک می‌کند که مناسب‌ترین فعالیت‌ها را برای رسیدن به نتایج مطلوب، شناسایی کرده و برگزیند (قربانی، واتسون، چن و نوربالا، ۲۰۱۲). بنابراین می‌توان این فرایند را به‌عنوان یکی از پیامدهای سلامت روان به شمار آورد (قربانی، واتسون، فیاض و چن، ۲۰۱۵). خودشناسی انسجامی ظرفیتی بنیادین است که در قالب یک فرم شخصیتی، فرایندهای خودتنظیم‌گرانه را تحت شعاع قرار می‌دهد (ولیکانی و گودرزی، ۲۰۱۷).

از آنجایی که والدین در مورد آموزش مسائل جنسی خردسالان، با اضطراب همراهند کودکان از آموزش جنسی و موضوعات جنسی اندک می‌دانند (استونی و همکاران، ۲۰۱۳). مادران در انتقال اطلاعات و آموزش رفتارهای سالم از جمله مسائل جنسی به فرزندان خود نقش کلیدی دارند. نتایج یک مطالعه نشان داد که تنها ۲۵/۹٪ مادران قادر به پاسخ‌گویی صحیح به سؤالات جنسی فرزندانشان هستند؛ بنابراین خانواده بیشترین و مهم‌ترین نقش را از ابتدای تولد برای تربیت عهده‌دار است. ولی متأسفانه در حال حاضر به علت وجود تعارض میان ارزش‌های سنتی خانواده و بروز رفتارهای جنسی کودک، فرهنگ سرپوش گذاشتن و سکوت در مدیریت رفتارهای جنسی کودک به‌نوعی هنجار در جامعه تبدیل شده است (میرقاتی-خویی، ابوالقاسمی و اسمیت، ۲۰۱۴). بنابراین این وظیفه‌ی خطیر بر عهده‌ی معلمان و مربیان آموزشی در مدارس قرار می‌گیرد.

با توجه به این مباحث، در سالهای اخیر، اقدامات متعددی مبنی بر آموزش موضوعات جنسی کودکان و نوجوانان در قالب تربیت جنسی با رویکرد اسلامی انجام گرفته است؛ این آموزش‌ها می‌تواند موجب هدایت صحیح این بُعد مهم از ابعاد وجودی انسان در جهت متعالی شدن انسان شود. در اسلام، آموختن ادب مقدم بر هر کار دیگری است. در این خصوص پیامبر

اکرم (ص) می‌فرمایند "آموختن آداب از مرتبه بالایی برخوردار است". تردیدی نیست که این آداب شامل آداب جنسی نیز هست؛ چراکه اسلام در رابطه با حتی مسائل بسیار جزئی زندگی انسان آدابی را قائل است؛ لذا در رابطه با آداب جنسی تیز قطعاً روش و تربیت خاصی را دنبال می‌نماید (سنچولی، ۱۳۹۵). جستجو در ویژگی‌های تربیت جنسی با تاکید بر مبانی دین اسلام، در واقع جزئی از اهداف تربیتی اسلام است. بنابراین هرگفته ای که در مورد نظام تربیتی اسلام صدق کند، درباره تربیت جنسی نیز صادق است و تربیت جنسی به عنوان زیرشاخه ای از تعلیم و تربیت به دنبال کسب رضایت الهی و رسیدن به کمال مطلق است. به همین دلیل، باید تربیت جنسی در همین راستا دارای مبانی، اصول و روشها و عملکردهایی باشد که خداوند متعال از یک انسان انتظار دارد.

هر انسانی با توجه به شرایط محیطی، اجتماعی، اقتصادی و خانوادگی، فعالیتها و استعدادهايش را به گونه ای تنظیم می‌کند که خود را به اهداف عالی نزدیکتر کند. روشهایی که اسلام برای تربیت جنسی کودکان به کار می‌برد در مقایسه با راهکارهای غربی، مؤثرتر و عاقلانه تر است. غربیان با فاصله گرفتن از تعالیم دینی و پرداختن به اندیشه های افرادی که جز عوامپرستی به چیزی نمی‌اندیشند در منجلابی گرفتار شدند که بیرون آمدن از آن بسیار سخت و دشوار است. اسلام با هدایت صحیح غریزه جنسی و پرورش استعدادهای طبیعی همواره راه سعادت بشر را هموار کرده است (سعادت فرد و همکاران، ۱۳۹۴). از طرفی با وجود تأیید شدن تأثیر آموزش و تربیت جنسی سالم بر سلامت نوجوان، هنوز هم در مورد چگونگی و چرایی اجرای آن در مدارس ابهام و اختلاف نظر وجود دارد (طاووسی و شفیق‌آبادی، ۱۳۹۴). اکثر پژوهشگران اعتقاد دارند که تربیت جنسی نوجوانان یکی از جنبه‌های کمتر مورد توجه قرار گرفته در برنامه‌های تربیتی و آموزشی در ایران است. این در حالی است که در این دوره فرد به علت آشفتگی‌های روانی که از تغییرات دوران بلوغ ناشی می‌شود، نسبت به محرک‌های محیطی حساس تر بوده و نپرداختن به این موضوع مهم انحرافات جنسی و اخلاقی بسیاری را به دنبال خواهد داشت (ابراهیمی و همکاران، ۱۳۹۴). از سوی دیگر استفاده از برنامه تربیت جنسی طراحی شده دیگر کشورها با فرهنگ و ارزش‌های ایرانی در تعارض است. از این رو آموزش تربیت جنسی نوجوانان مبتنی بر آموزه‌های اسلامی یکی از ضروریات می‌باشد. بر همین اساس پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به این سؤال است که آیا تربیت جنسی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی بر مهارت‌های اجتماعی و خودشناسی انسجامی دانش آموزان نوجوان تأثیر دارد؟

روش شناسی پژوهش

فرضیه اصلی: تربیت جنسی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی بر مهارت‌های اجتماعی و خودشناسی انسجامی دانش آموزان نوجوان مؤثر است.

فرضیه های فرعی

- تربیت جنسی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی بر مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان نوجوان مؤثر است.
- تربیت جنسی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی بر خودشناسی انسجامی دانش آموزان نوجوان مؤثر است.

روش پژوهش: روش مورد استفاده در این پژوهش، آزمایشی و طرح مورد استفاده در این تحقیق، طرح آزمایشی پیش‌آزمون و پس‌آزمون دوگروهی است.

جامعه آماری

جامعه‌ی آماری پژوهش شامل تمامی دانش آموزان دختر نوجوان شهرستان خانمیرزا است که در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ در مقطع متوسطه‌ی اول مشغول به تحصیل هستند.

حجم نمونه و شیوه نمونه گیری

با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای، از بین مدارس ابتدائی شهرستان خانمیرزا، یک مدرسه به صورت تصادفی انتخاب شد. سپس در مرحله بعدی، از بین ۹ کلاس، سه کلاس به صورت تصادفی انتخاب شد. دانش آموزان این سه کلاس در رده ۱۶-۱۳ سال قرار داشتند. در نهایت و در مرحله پایانی، تعداد ۳۰ دانش آموز انتخاب شدند و به تمام دانش آموزان پرسشنامه داده شد. شایان ذکر است که دانش آموزان انتخاب شده، شامل دانش آموزان کلاس هفتم، هشتم و نهم است که به صورت تصادفی انتخاب شده اند. دانش آموزان انتخابی به صورت تصادفی ۱۵ نفر در گروه آزمایش و ۱۵ نفر در گروه کنترل قرار گرفتند. دانش آموزان گروه آزمایش ۸ جلسه ۹۰ دقیقه ای (هر هفته دو جلسه) مورد آموزش تربیت جنسی قرار می گیرند، ولی گروه کنترل هیچ گونه آموزشی دریافت نمی کنند.

ابزارهای اندازه گیری

پرسش نامه مهارت های اجتماعی ماتسون (۱۹۸۳)

این پرسشنامه برای سنجش مهارت های اجتماعی کودکان و نوجوانان توسط ماتسون، روتاتوری و هسل ساخته شده و مهارت های اجتماعی کودکان دوره ی متوسطه اول را مورد ارزیابی قرار می دهد. در این مقیاس مهارت های اجتماعی مناسب، رفتارهای غیراجتماعی، پرخاشگری و رفتارهای تکانشی، برتری طلبی و اطمینان زیاد به خود داشتن، رابطه با همسالان و به طور کلی تمامی ویژگیهای مرتبط با مهارتهای اجتماعی مورد سنجش قرار می گیرد.

شیوه نمره گذاری: این پرسشنامه بر اساس مقیاس پنج گزینه ای لیکرت تنظیم شده است.

جدول ۱. شیوه نمره گذاری پرسشنامه مهارتهای اجتماعی

عنوان	کاملاً موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملاً مخالفم
امتیاز	۵	۴	۳	۲	۱

روایی و پایایی پرسشنامه: یوسفی و خیر (۱۳۸۱) به منظور بررسی میزان اعتبار مقیاس از ضریب آلفای کرونباخ و تنصیف بهره گرفته اند. مقدار این ضریب (آلفای کرونباخ و تنصیف) برای کل مقیاس یکسان و مساوی با ۰/۸۹ بوده است که مقادیر این دو ضریب برای دختران به ترتیب ۰/۸۵ و ۰/۸۹ و برای پسران به ترتیب ۰/۸۷ و ۰/۸۵ می باشد. همچنین، روایی همزمان این پرسشنامه با آزمون مهارت های اجتماعی بیابانگرد ۰/۸۳ به دست آمد. پرسشنامه مذکور حاوی ۵۶ گویه است.

مقیاس خودشناسی انسجامی

مقیاس خودشناسی انسجامی^۲ (ISK) با ترکیب دو وجه تجربه ای و تاملی خودآگاهی، جهت اندازه گیری خودشناسی توسط قربانی و همکاران (۲۰۰۸) ساخته شده است که دربردارنده ۱۲ ماده می باشد. پاسخ دهندگان به این مقیاس بایستی در مقیاس نمره دهی لیکرت پنج درجه ای (عمدتاً نادرست (۱) تا عمدتاً درست (۵)) به آن پاسخ دهند. در مقیاس فوق تمامی عواملی که با خودشناسی ارتباط دارند مانند آگاهی و تلاش به منظور درک هیجانات، رفتارها، عملکردهای عقلانی، خلق، شخصیت و حالت های بدنی (قربانی و همکاران، ۲۰۰۸) به خوبی پوشش داده شده اند.

^۲Integrative self-knowledge Scale

شیوه نمره گذاری: این پرسشنامه بر اساس مقیاس پنج گزینه ای لیکرت تنظیم شده است.

جدول ۲. شیوه نمره گذاری پرسشنامه خودشناسی انسجامی

عنوان	عمدتا درست	تا حدودی درست	نه درست نه نادرست	تا حدودی درست	عمدتا نادرست
امتیاز	۵	۴	۳	۲	۱

روایی و پایایی پرسشنامه: قربانی و همکاران (۲۰۰۸) در طی پژوهشی که بر روی سه نمونه آمریکایی و همچنین سه نمونه ایرانی انجام دادند، آلفای کرونباخ مقیاس را سه نمونه ایرانی به ترتیب ۰/۸۲، ۰/۸۱ و ۰/۸۱ گزارش کردند، همین میزان در سه نمونه آمریکایی به ترتیب ۰/۷۸، ۰/۷۸ و ۰/۷۴ گزارش شده است. همچنین در این مطالعه اعتبار هم-گرا، ملاک، افزایشی و افتراقی مقیاس نیز مورد تأیید قرار گرفته‌اند (قربانی و همکاران، ۲۰۰۸).

تجزیه و تحلیل داده ها

تجزیه و تحلیل اطلاعات در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی با استفاده از نرم افزار spss26 انجام شد. در سطح توصیفی به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات و مقایسه از میانگین و انحراف معیار (انحراف استاندارد) استفاده شده است. در سطح آمار استنباطی از آزمون تحلیل کوواریانس استفاده شد.

نتایج یافته ها

توصیف متغیر توجه و مؤلفه های آن

میانگین و انحراف استاندارد زیرمقیاس ها و نمره کل مهارتهای اجتماعی و خودشناسی انسجامی محاسبه و نتایج آن در جدول ۳ نشان داده شده است.

جدول ۳. شاخص آماری آزمون مهارتهای اجتماعی و خودشناسی انسجامی در گروه آزمایش و کنترل

مهارتهای اجتماعی	گروه	تعداد	پیش آزمون			پس آزمون		
			میانگین	انحراف استاندارد	واریانس	میانگین	انحراف استاندارد	واریانس
مهارتهای اجتماعی	گروه آزمایش	۱۵	۲۳۹,۰۶۷	۱۵,۴۶	۲۶۴,۲۶۶	۱۵,۴۱۰	۳,۹۲	۱۹۲,۸۶
	گروه کنترل	۱۵	۲۱,۶۵	۴,۶۵	۱۹۹,۵۳	۷,۴۹۵	۲,۷۳	۱۹۱,۰۶۶
خودشناسی انسجامی	گروه آزمایش	۱۵	۲۱,۲۳۸	۴,۶۰	۵۴,۶۶	۲۷,۳۵	۵,۲۲	۴۶,۷۳
	گروه کنترل	۱۵	۳۷,۸۸۶	۶,۱۵	۳۸,۸۰	۱۸,۳۵	۴,۲۸	۴۰,۳۳

همان طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، برای متغیر «مهارتهای اجتماعی» در گروه آزمایش، میانگین برابر ۱۹۲,۸۶ و در گروه کنترل برابر با ۱۹۱,۰۶۶ است. با برگزاری کلاسهای دوره آموزشی و شرکت دانش آموزان در کلاسهای آموزشی تربیت

جنسی، مهارتهای اجتماعی دانش آموزان این گروه افزایش یافته و برابر ۲۶۴,۲۶ و در کنترل ۱۹۹,۵۳ می باشد. میزان افزایش میانگین مهارتهای اجتماعی گروه آزمایش در مقایسه با گروه کنترل افزایش قابل توجهی داشته است. متغیر دوم که در این پژوهش مورد سنجش و مطالعه قرار گرفته است، خودشناسی انسجامی است. با مشاهده میزان میانگین در گروه آزمایش مشاهده می شود که میانگین نمره خودشناسی انسجامی دانش آموزان در گروه آزمایش برابر با ۴۶,۷۳ و بعد از برگزاری کلاسهای آموزشی برابر ۵۴,۶۶ است؛ میانگین این متغیر در گروه کنترل در پیش آزمون برابر ۴۰,۳۳ است که در پس آزمون برابر ۳۸,۶۶ می باشد.

آمار استنباطی

در این قسمت، با استفاده از آزمونهای آماری به آزمون فرضیه های پژوهش پرداخته می شود. پژوهش حاضر، دارای یک متغیر مستقل و دو متغیر وابسته می باشد. طرح پژوهش پیش آزمون- پس آزمون با دو گروه کنترل و آزمایش است که برای آزمون فرضیه ها در این نوع تحقیق از تحلیل کوواریانس استفاده می شود. جهت استفاده از تحلیل کوواریانس پیش فرضیهایی لازم است که در صورت برقراری، پژوهشگر مجاز به استفاده از تحلیل کوواریانس جهت تجزیه و تحلیل داده ها می باشد.

پیش فرض های تحلیل کوواریانس

پیش فرض یکسان بودن واریانسها

در این قسمت برای بررسی یکسان بودن واریانسها، از آزمون لونز استفاده می شود. جدول ۴ نتایج آزمون لونز را جهت برابری واریانسها نشان می دهد.

جدول ۴. جدول لونز برای بررسی همسانی واریانس نمرات متغیرهای گروه

سطح معناداری	درجات آزادی ۲	درجات آزادی ۱	F	زیر مقیاس
۰۰۶۷	۲۸	۱	۳۰۶۴۱	مهارتهای اجتماعی
۰۰۲۱۵	۲۸	۱	۱۰۶۰۷	خودشناسی انسجامی

براساس نتایج مندرج در جدول ۵، سطح معنی داری برای همسانی واریانسها مقداری بزرگتر از ۰/۰۵ می باشد، بنابراین پیش شرط اول برقرار است.

• بررسی یکسانی شیب خط رگرسیون

پیش فرض یعدی جهت استفاده از تحلیل کوواریانس، تحلیل یکسان بودن شیب خط رگرسیون می باشد. نتیجه حاصل از این پیش فرض در جدول ۵ قابل مشاهده است.

جدول ۵. نتایج تحلیل یکسانی شیب خط رگرسیون در نمرات متغیرهای گروه

سطح معنی داری	مقدار F	میانگین مجذورات	درجات آزادی	مجموع مجذورات	زیر مقیاس
۰,۵۴۴	۰,۳۷۸	۵۱,۵۹۶	۱	۵۱,۵۹۶	مهارتهای اجتماعی* گروه
۰,۳۴۱	۰,۹۴۱	۱۴,۶۲۷	۱	۱۴,۶۲۷	خودشناسی انسجامی* گروه

براساس نتایج مندرج در جدول ۵، سطح معنی داری اثر تقابل (گروه*مؤلفه) برای شیب خط رگرسیون بزرگتر از ۰/۵۰ می باشد، بنابراین پیش شرط دوم نیز برقرار است.

• پیش فرض نرمال بودن نمرات متغیرهای پژوهش

جهت بررسی پیش شرط سوم (نرمال بودن داده‌های دو گروه) از آزمون کلموگروف-اسمیرنوف استفاده شد که نتایج حاصل از آن در جدول ۶ آورده شده است.

جدول ۶. نتیجه آزمون کلموگروف اسمیرنوف جهت بررسی نرمال بودن نمرات متغیرهای پژوهش

زیر مقیاس	گروه‌ها	آماره K-S	درجات آزادی	سطح معناداری
مهارت‌های اجتماعی	گروه آزمایش - پیش از آموزش	۰,۱۵۳	۱۵	۲۰۰
	گروه کنترل - پیش از آموزش	۱۶۷	۱۵	۲۰۰
خودشناسی انسجامی	گروه آزمایش - پیش از آموزش	۱۹۶	۱۵	۱۲۷
	گروه کنترل - پیش از آموزش	۱۶۵	۱۵	۲۰۰

با توجه به نتایج ارائه شده در جدول ۶ توزیع نمرات در دو گروه در سطح ۹۵ درصد ($\alpha=0/50$) معنی دار نمی باشد. به عبارت دیگر، با توجه به اینکه معنی دار نبودن آزمون کلموگروف اسمیرنوف به معنی تأیید فرض صفر "نرمال بودن توزیع نمرات متغیرها در دو گروه آزمایش و کنترل" می باشد، با اطمینان ۹۵ درصد می توان نتیجه گرفت که توزیع نمرات مهارت‌های اجتماعی و خودشناسی انسجامی در دانش‌آموزان دو گروه آزمایش و کنترل نرمال است.

آزمون فرضیه های پژوهش

- تربیت جنسی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی بر مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان نوجوان مؤثر است.
- تربیت جنسی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی بر خودشناسی انسجامی دانش‌آموزان نوجوان مؤثر است.

جدول ۷. نتایج تحلیل کوواریانس تفاوت میانگین‌های تعدیل شده نمرات متغیرهای پژوهش در دو گروه

ردیف	زیر مقیاس	منابع تغییر	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معنی داری	حجم اثر (Eta)	توان آماری
۱	مهارت‌های اجتماعی	نمرات پیش‌آزمون	۵۱,۰۹۴	۱	۵۱,۰۹۴	۳۸۳	۰,۵۴۱	۰,۱۴	۰,۰۹۲
		گروه	۲۹۸۶۶,۳۱۴	۱	۲۹۸۶۶,۳۱۴	۲۲۴,۰۲۴	۰,۰۰۰	۰,۸۹۲	۱,۰۰۰
۲	خودشناسی انسجامی	نمرات پیش‌آزمون	۴۰۸,۸۳۲	۱	۴۰۸,۳۲۲	۳۶,۳۵۱	۰,۰۰۰	۰,۴۹۴	۰,۹۹۹
		گروه	۵۷۵,۹۷۹	۱	۵۷۵,۹۷۹	۳۷,۱۲۴	۰,۰۰۰	۰,۵۷۹	۱,۰۰۰

با توجه به نتایج به دست آمده در جدول ۷ ردیف اول، که مربوط به نتایج تحلیل کوواریانس نمرات مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان است، مشاهده می‌شود که اثر اصلی متغیر گروه در ستون معناداری برابر با صفر است و چون این مقدار (۰,۰۰) کوچکتر از ۰,۰۵ است بنابراین می‌توان ادعا کرد که نمرات پس‌آزمون در گروه آزمایش و کنترل تفاوت معناداری دارند. همچنین همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده شد، بعد از آموزش تربیت جنسی به دانش‌آموزان گروه آزمایش، میانگین نمرات

این گروه نسبت به نمرات دانش آموزان گروه کنترل افزایش قابل توجهی را نشان می‌دهد. میانگین گروه آزمایش از عدد ۱۹۲٫۸۶ به عدد ۲۶۴٫۲۶۶ افزایش یافته است و در گروه کنترل افزایش از ۱۹۱٫۰۶۶ به رقم ۱۹۹٫۵۳ مشاهده می‌شود؛ با مشاهده نتایج دو جدول (جدول ۳ مربوط به آمار توصیفی و جدول ۷ مربوط به نتایج تحلیل کوواریانس) مربوط به متغیر مهارت‌های اجتماعی، می‌توان گفت که بعد از مداخله "مهارت‌های اجتماعی" دانش آموزان در گروه آزمایش بیشتر از گروه گواه است و همچنین با توجه به میزان افزایش میانگین در دو گروه گفته می‌شود که "مهارت‌های اجتماعی" در بین دانش آموزان گروه آزمایش به میزان قابل توجهی ارتقا یافته است؛ بنابراین با توجه به یافته های حاصل از آزمون تحلیل کوواریانس می‌توان گفت آموزش تربیت جنسی بر "مهارت‌های اجتماعی" دانش آموزان تاثیر دارد.

با توجه به جدول ۷ ردیف دوم برای متغیر خودشناسی انسجامی در ستون معناداری مشاهده می‌شود که سطح معناداری برای متغیر گروه معنادار است. بدین صورت که سطح معناداری برابر ۰٫۰۰۰ است، در فصول قبلی و در قسمت قبل به کرات دیدیم که اگر مقدار معناداری کوچکتر از ۰٫۰۵ باشد به این معنی است که برای متغیر خودشناسی انسجامی، نمرات پس آزمون در گروه آزمایش و گواه تفاوت معناداری دارند. اگر به نتایج جدول ۳ در قسمت شاخص‌های آماری مراجعه کنیم، مشاهده می‌شود که میانگین نمرات متغیر "خودشناسی انسجامی" برای گروه آموزش برابر با ۴۶٫۳۳ است، می‌توان گفت بعد از مداخله، "مهارت‌های اجتماعی" دانش آموزان در گروه آزمایش بیشتر از گروه کنترل است که این مقدار بعد از شرکت در کلاسهای آموزشی افزایش یافته و در گروه آزمایش به مقداری برابر با ۵۴٫۶۶ رسیده است، ولی در مورد گروه کنترل عکس این مطلب وجود دارد به این معنی که میانگین نمرات گروه کنترل پیش از کلاسهای آموزشی برابر با ۴۰٫۳۳ است و بعد از اتمام کلاسهای آموزشی (گروه کنترل در کلاسهای آموزشی شرکت نکردند) کاهش یافته و برابر با ۳۸٫۶۶ می‌باشد؛ بنابراین با توجه به یافته های حاصل از جدولهای ذکر شده (جدول ۳ شاخصهای آماری و جدول ۷ تحلیل کوواریانس) می‌توان گفت که آموزش تربیت جنسی بر "خودشناسی انسجامی" دانش آموزان تاثیر دارد.

نتیجه گیری

نتایج پژوهش حاضر، با پژوهش‌های کریمی و میرشجاعی که در سال ۱۴۰۰ صورت گرفته تطابق دارد، نتایج پژوهش ذکر شده حاکی از تاثیر مثبت تربیت جنسی است. همچنین در تحقیقی که امیر گوکی در سال ۱۳۹۷ انجام داده نتایج گویای تاثیر تربیت جنسی بر عزت نفس و حضور آنها در اجتماع بوده است. در تحقیقی که رحمانی همکاران در سال ۱۳۹۷ با توجه به فرهنگ ایرانی انجام دادند و تربیت جنسی را برای دانش آموزان دختر دوره متوسطه اول برگزار کردند، تغییرات مثبتی در اخلاق و رفتار دانش آموزان مشاهده شده است. در واقع برگزاری کلاسهای آموزشی تربیت جنسی باعث افزایش روابط اجتماعی دانش آموزان شده است و خودکارآمدی دانش آموزان افزایش یافته و روابط صمیمی و سالم‌تری بین دانش آموزان صورت گرفته است. همچنین در پژوهشی که رضوانی و همکارانش در سال ۱۳۹۳ انجام داده اند و جمع آوری و تحلیل اطلاعات مشاهده می‌شود که بین تربیت جنسی و مهارت‌های فرزندپروری و همچنین مهارت‌های اجتماعی ارتباط مثبت وجود دارد. یکی از پژوهشهایی که توسط پژوهشگران خارجی شانیک و گوین صورت گرفته است، به بیان شیوه‌هایی برای افزایش مهارت‌های اجتماعی و تربیت جنسی پرداخته شده است. نتایج پژوهش نشان داده که روابط سالم و مسالمت آمیز بین والدین باعث افزایش سطح مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان می‌شود.

فرزاد فرد که در سال ۱۳۹۲ در زمینه تاثیر ترکیبی قصه و بازی بر میزان توجه و تمرکز دانش آموزان انجام گرفت تطابق دارد و در هر دو گروه اعمال جلسات بازی بین دانش آموزان، باعث افزایش توجه و تمرکز دانش آموزان گروه آزمایش در پس آزمون می‌شود. همچنین نتایج پژوهش با پژوهش خداپرست در مورد تاثیر بازی درمانی بر میزان توجه و تمرکز حافظه دیداری دانش آموزان کم توان ذهنی آموزش‌پذیر (۱۳۹۳)؛ پژوهش جعفری در مورد تاثیر بازی‌های ادراکی حرکتی بر ابعاد مختلف میزان توجه کودکان دارای اختلال هماهنگی رشد مطابقت دارد.

در بیان اهمیت خودشناسی تحقیقی توسط شکارچی و همکاران در سال ۱۳۹۹ انجام گرفته است. در این تحقیق نقش خودشناسی انسجامی در رابطه میان جو عاطفی و خودکنترلی دانش آموزان مورد مطالعه قرار گرفته است. نتایج تحقیق فوق نشان داده که خود شناسی انسجامی باعث بهبود جو عاطفی خانواده و خودکنترلی دانش آموزان می‌شود. همچنین عاملی که تاثیر به سزایی در افزایش خود شناسی انسجامی دانش آموزان دارد آموزش تربیت جنسی است. بنابراین این تحقیق بیانگر تاثیر متقابل تربیت جنسی و خودشناسی انسجامی دانش آموزان می‌باشد. همچنین در تحقیقی که توسط قبادین و همکارانش در سال ۱۳۹۶ صورت گرفته است به بیان اهمیت تربیت جنسی و تاثیر آن بر شکلگیری شخصیت، رفتار و منش دانش آموزان پرداخته شده است. تربیت جنسی یکی از ابعاد بسیار مهم و ضروری در تربیت و پرورش دانش آموزان است. بنابراین تربیت جنسی با تاکید بر مسائل اسلامی بر نحوه رفتار و خودشناسی دانش آموزان تاثیر به سزایی دارد. خودشناسی دانش آموزان با توجه به اصول اسلامی، موجب کاهش بی عفتی، پیشگیری از جرائم و انحرافات، کاهش بی عفتی و بی حجابی در بین دانش آموزان می‌شود. بنابراین می‌توان گفت که برگزاری کلاسهای آموزش تربیت جنسی باعث پرورش هویت جنسی، افزایش عزت نفس و اعتماد به نفس دانش آموزان می‌شود. همچنین در تحقیقی که محمدجانی در سال ۱۳۹۵ انجام داده است به تاثیر تربیت جنسی بر تربیت نفس انسان و خودشناسی انسجامی افراد می‌شود. در تحقیق کومبوجیان و همکارانش در سال ۲۰۱۲ در دانشگاه بیروت لبنان نیز پژوهشی در این زمینه انجام شده است، نتایج پژوهش نشان میدهد که تربیت جنسی تاثیر به سزایی در خودشناسی و مهارت پیشگیری دانش آموزان نوجوان دارد و بهبود روابط و هویت دانش آموزان را به دنبال دارد.

منابع

۱. ابراهیمی هرستانی، اصغر؛ مهram، بهروز و لیاقتدار، محمد جواد (۱۳۹۴). واکاوی برنامه درسی مغفول برای تربیت جنسی دانش آموزان پسر مقطع راهنمایی تحصیلی. مجله پژوهش در برنامه ریزی درسی، ۴۰، صص ۱۲-۲۶.
۲. بامری، اسحق و سالرزایی، امیر حمزه (۱۳۹۷). تحلیل رابطه بین سبک زندگی و تربیت جنسی نوجوانان شهر زاهدان با نگاهی به پیشگیری از جرم. مجله مطالعات روانشناسی تربیتی، صص ۷۳-۹۶.
۳. بشارت، محمدعلی بزازیان، سعیده؛ فریاتی، نیما واصغری، مهسا سادات. (۱۳۹۳) پیش بینی خودشناسی انسجامی فرزندان براساس ویژگیهای فرزندپروری والدین فصلنامه خانواده پژوهی، ۱۰ (۳۷)، صص ۷۸-۶۵.
۴. بهمنی، بهناز؛ ترابیان، سحرالسادات؛ رضائی نژاد، سالار؛ منظری توکلی، وحید و معینی فرد، مژگان (۱۳۹۵). اثربخشی آموزش خودکارآمدی هیجانی بر سازگاری اجتماعی و اضطراب اجتماعی، نوجوانان. فصلنامه پژوهشهای کاربردی روانشناسی. ۷ (۲): صص ۸۰-۶۹.
۵. حسینی، سید رحمانی اژه ای؛ جواد غلامعلی لوانسانی، مسعود خلیلی، شیوا. (۱۳۹۰). بررسی اثر مثبت مشاوره گروهی مبتنی بر نظریه انتخاب و واقعیت درمانگری بر افزایش سازگاری اجتماعی و خود تنظیمی در نوجوانان، مجله روانشناسی، ۲۱ (۲)، صص ۱۱۸-۱۳۲.
۶. دانش، عصمت؛ سلیمینیا، نرگس؛ فلاحتی، حوا؛ سابقی، لیلیا و شمشیری، مینا. (۱۳۹۳). اثربخشی آموزش گروهی مهارت حل مساله بر سازگاری دختران نوجوان ناسازگار، فصلنامه روانشناسی کاربردی، ۸ (۲ پیاپی ۳۰): صص ۲۳-۴۰.

۷. زندی پور، طیبه؛ جابریزاده انصاری، شقایق؛ پور شهریاری، مه سیما و امامی دوست، سید مجتبی. (۱۳۹۹). اثر بخشی آموزش تربیت جنسی کودکان به مادران بر افزایش دانش و نگرش جنسی مادران.
۸. سعادت فرد، فاطمه سادات؛ خلوتی جابری، سمیه؛ قلتاش، عباس و سعادت فرد، طهره سادات. (۱۳۹۴). بررسی تربیت جنسی کودکان و نوجوانان از دیدگاه اسلام. اولین کنفرانس علمی پژوهشی راهکارهای توسعه و ترویج آموزش علوم در ایران.
۹. سهرابی، نادره؛ فضلی، آسیه. (۱۳۹۷). اثربخشی آموزش مهارت های اجتماعی بر خودکارآمدی اجتماعی و سلامت اجتماعی نوجوانان. پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته روانشناسی تربیتی. دانشگاه آزاد اسلامی. واحد مرودشت. دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، گروه روانشناسی. تابستان ۱۳۹۷.
۱۰. سنچولی، زینب. (۱۳۹۵). تربیت جنسی از منظر اسلام. کنفرانس بین المللی پژوهش در علوم و تکنولوژی.
۱۱. طاووسی، سمیه و شفیق آبادی، عبدالله. (۱۳۹۴). اثربخشی آموزش مؤلفه های تربیت جنسی به مادران بر اضطراب دختران پایه پنجم و ششم شهرستان قدس، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبایی.
۱۲. قلتاش، عباس و محمدجانی، صدیقه. (۱۳۹۷). طراحی چارچوب برنامه درسی تربیت جنسی بر اساس مبانی تربیت اسلامی. فصلنامه مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی. سال سوم. شماره ۳. شماره پیاپی ۸. پاییز ۱۳۹۷. صص ۱۰۱-۱۳۰.
۱۳. گلی، فاطمه و محمدی احمد آبادی، ناصر. (۱۳۹۸). تأثیر آموزش تربیت جنسی بر آگاهی، نگرش، و عملکرد مادران در پاسخ به سوالات دختران. فصلنامه سلامت روان کودک، ۶ (۲): صص ۸۱-۹۲.
۱۴. معتمدی، سیدهدادی؛ حاج بابایی، حسین؛ بیگلریان، آکیر و فلاح سلو کلایی، منیژه (۱۳۹۱). تأثیر آموزش مهارت حل مسئله بر افزایش کفایت اجتماعی نوجوانان دختر، پژوهش اجتماعی، دوره (۴). صص ۱۷-۲۹.
۱۵. Garnefski N, Legerstee J, Kraaij V, (2013). Van den Kommer T, Teerds J. Cognitive coping strategies and symptoms of depression and anxiety: A comparison between adolescents and adults. *Journal of Adolescence*. 25: 603-611.
۱۶. Ghorbani, N., Watson, P. J., Fayyaz, F., & Chen, Z. (2015). Integrative self-knowledge and marital satisfaction. *The Journal of Psychology*, 149(1-2), 1-18..
۱۷. Ghorbani, N., Watson, P. J., Chen, Z., & Norballa, F. (2012). Self-compassion in Iranian Muslims: Relationships with integrative self-knowledge, mental health, and religious orientation. *International Journal for the Psychology of Religion*, 22(2), 106-118.
۱۸. Ghorbani, N., Cunningham, C. J. L., & Watson, P. J. (2010). Comparative analysis of integrative self-knowledge, mindfulness, and private self-consciousness in predicting responses to stress in Iran. *International Journal of Psychology*, 45(2), 147-154.
۱۹. Ghorbani, N., Watson, P. J., & Hargis, M. B. (2008). Integrative Self-Knowledge Scale: Correlations and incremental validity of a cross-cultural measure developed in Iran and the United States. *The Journal of Psychology*, 142(4), 395-412.
۲۰. Kurtuncu M, Akhan LU, Tanir IM, Yildiz H. (2015). The sexual development and education of preschool children: knowledge and opinions from doctors and nurses. *Sexuality and disability*;33(2):207-21. 21. Johnson, J. E., Christie, J. F. & Wardle, F. (2005). *Play, development and early education*. New York: Pearson.
22. Merghati-Khoei E, Abolghasemi N, Smith TG. (2014). Children are sexually innocent": Iranian parents' understanding of children's sexuality. *Arch Sex Behav*; 43(3): 587-595.
23. Roodbari, Z., Sahnipoor, E., & Sadati Ghale, S. H. (2013). The study of the effect of life skill training on social development, emotional and social compatibility among first-grade

female high school in Neka city. An Online International Indian Journal of Fundamental and Applied Life Sciences, 3(3): 382-390.

24. Stone, N., Ingham, R., Gibbins, K., (2013). Where do babies come from? Barriers to already sexuality communication between parents and young children, Sex education, 13 (2). 228-240.

25. UNESCO. (2015). Emerging Evidence, Lessons and Practice in Comprehensive Sexuality Education. A Global Review. UNESCO Paris.

26. Valikhani, A., & Goodarzi, M. A. (2017). Contingencies of self-worth and psychological distress in Iranian patients seeking cosmetic surgery: Integrative self-knowledge as mediator. Aesthetic Plastic Surgery, 41(4), 955-963.

